

Journal of Awareness

Cilt / Volume 4, Sayı / Issue 1, 2019, pp. 139-146

E - ISSN: 2149-6544

URL: <http://www.ratingacademy.com.tr/ojs/index.php/joa>

DOI: 10.26809/joa.4.011

Araştırma Makalesi / Research Article

KENTTE İMGE ÜRETİMİ BAĞLAMINDA SANATSAL YAKLAŞIMLAR

ARTISTIC APPROACHES WITHIN THE CONTEXT OF IMAGE PRODUCTION IN THE CITY

Yasemin TANRIVERDİ*

* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, TÜRKİYE, E-mail: yasem.t5@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6869-4454>

Geliş Tarihi: 3 Ocak 2019; Kabul Tarihi: 25 Ocak 2019

Received: 3 January 2019; Accepted: 25 Ocak 2019

ÖZET

Kentler, belli bir topluluğun üzerinde yaşamlarını sürdürdüğü mekân olarak tanımlanmasının yanı sıra, toplumların tarihsel sürecinin ve bununla birlikte toplumsal gerçekliğin sonucunda oluşan yerleşik bir kültürün algısal birikimini yansıtmaktadırlar. Kentsel imgelerin oluşumunda, yaşanan tarihsel süreç, coğrafi yapı, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişim gibi pek çok faktör bir arada bulunmaktadır. Geçmişten günümüze var olan tüm maddi ve manevi değerler imgenin temelini oluşturur ve bedeninin varlığıyla birlikte mekânsal bir boyut kazanır. Kimlik ise bu mekânlar arası dolaşımında kendini her tanımlayışında yeni bir durumun deneyimlenişini yaşar.

İçerisinde yaşanan coğrafyanın da etkisiyle bireylerin dış dünyayı algılama biçimleri, ürettiği kültürel değerler, her türlü toplumsal eylemler üzerinde belirleyici birer unsurdur. Bugüne kadar daha çok kişisel nesnelere üzerinden giden “imge” kavramı, kentte imge üretimi bağlamında sanatsal yaklaşım ve tavırlar olarak ilerlemektedir. Kentlerde, kamusal mekânlarda yer alan duvar resimleri, seramik eser ve benzeri sanatsal yaklaşımlar kentin kendi coğrafyası ve içerdiği tüm değerler ile ilintili olarak ortaya çıkan etkileşimi sunmaktadır.

Çalışma kapsamında kentsel imgenin algılanışı ve bu durumun sonucu olarak ortaya çıkan sanatsal eserler incelenmiştir. Sanatçıların farklı mekân arayışları ve sergileme biçimlerine yöneldikleri günümüz dünyasında sanat eserleri yepyeni bir boyut kazanmaktadır. Sonuç olarak sürekli bir devinim içerisinde olan yenedünyada kentsel imgeler sanatçıları etkisi altına alarak kamusal alanda sanatsal ifade biçimlerine dönüşmektedir. Söz konusu ifade biçiminin izleyiciye kamusal alanda bir adım daha yaklaştırıldığı ve toplum algısına katkı sağladığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent, İmge, Kimlik, Plastik Sanatlar, Seramik

ABSTRACT

Cities are defined as the place where they live on a certain community, but also reflect the perceptual accumulation of a settled culture consisted as a result of the historical process of societies and however social reality. In the formation of urban images, many factors such as historical process, geographical structure, socio-economic and cultural development exist together. All the material and spiritual values that existed from the past to the present form the basis of the image and gain a spatial dimension together with the existence of the body. As for identity, it experiences the experience of a new situation in each of describing itself in circulation at these spaces.

Through the influence of the geography lived in it, the ways which individuals perceive the outside world, the cultural values they produce are the determining factors on all kinds of social actions. Until today, the concept of image which goes on through more personal objects proceeds as artistic approaches and attitudes in the context of image production in the city. In the cities, wall paintings, ceramic works and similar artistic approaches in public spaces present the interaction of the city with its geography and all the values it contains.

Within the context of the study, the perception of the urban image and the artistic works that emerged as a result of this situation were examined. In today's world where artists are looking for different places and exhibition styles, art works gain a whole new dimension. Consequently, in the new world, which is in a continuous movement, the urban images are transformed into artistic expression forms in the public space by taking artists under their influence. It is thought that the related expression form is approximated one step closer to the audience in the public sphere and contributes to the perception of society.

Keywords: City, Image, Identity, Plastic Arts, Ceramics

1. GİRİŞ

Kentler, kültürlerin özelliklerini içinde barındıran mekânlar olarak kolektif belleğin bir yansımasıdır. Kentte yapılan sanat eserleri, içinde bulunduğu kültürün etkileriyle bütünleşir. Kişiler yaşadıkları mekânla iç içe durumdadır. Ait olunan toplum içerisinde yaşanan mekân ise bellek oluşumunda etkilidir. Dolayısıyla kentlerde üretilen sanat, toplumun izlerini geleceğe taşır vaziyettedir. Aynı zamanda toplumsal mekânlar zamanla ilişki içerisinde. “Her toplumsal mekân, gösteren ve göstermeyen, algılanan, yaşanan, pratik ve teorik gibi çok sayıda vechesi ve hareketi olan bir sürecin sonucudur.” (Lefebvre, 2015:133) Her toplumsal mekânın bir geçmişi vardır ve bu geçmiş âna yansır.

“Bir kent, ister büyük küçük, içindeki anıtların, sokakların toplamından çok başka bir şeydir; tıpkı bunun gibi sadece bir ekonomi, ticaret, endüstri merkezi de değildir. Toplumsal ilişkilerin mekânsal izdüşümü olarak kent, dünyevi olanı kutsal olandan, çalışmayı eğlenceden, kamuya ait olanı özel olandan, erkekleri kadınlardan, aileyi ona yabancı olan her şeyden ayıran sınır çizgileri ağının kendi içinde kesiştiği, aynı zamanda da onun yapısını oluşturduğu bir mekân görünümüyle karşımıza çıkar.” (Braudel, 1991:125)

Kamusal alanlar ise insanların ortak ihtiyaçları doğrultusunda gelişen, toplu kullanıma açık olan alanlardır. Kamusal alanda üretilen eserler, toplum belleğinin bir parçası olarak kolektif belleğin oluşumunda etken olurlar. Kamusal alanda üretilen eserler, içinde bulunduğu toplumun kimliğini oluştururlar.

“Bir kentteki hareketli elemanlar, özellikle de insanlar ve onların faaliyetleri, sabit fiziksel bölümler kadar önemlidir. Biz bu gösterinin izleyicileri olarak kalamayız, kendimiz de onun bir parçasıyız, öteki katılımcılarla birlikte sahnede yer alırız. Çoğu kez kendi algılamamız süreklilik göstermez, kısmi bölük pörçük olur, daha çok

dikkatimizi çeken şeylerle bölünür. Hemen hemen bütün duyularımız devrededir. Kentin imgesi bütün bunların birleşimidir. (Lynch, 2010).

Kentler; anılar, arzular gibi birçok olgunun bir araya gelmesi ile oluşur. (Calvino, 2016:13) Bununla birlikte kentler, belleğin canlı tutulmasına yardımcı olup, geçmişin izlerini beraberinde taşırlar.

İmgelem ise, etimolojik olarak, *imago* ‘*temsil, taklit*’ ve *taklit etmek*, yeniden üretmek ile iç içedir. İmgeler, taklit eder, olanları sonsuz olarak tekrar ederler. “İmgeleme sahip olmak, dünyayı, bütünselliği içinde görmektir. Çünkü kavramsallaşmaya gelmeyen her şey, imgelerin görevidir ve bu onun uhdesindedir” (Eliade, 2017: 29). İmgenin algılanışı kişilere göre farklılaşabilir. Sanatçıların da imgeyi algılama ve aktarma biçimleri kendi içinde değişiklik gösterebilir.

İnsanlar, imgeler sayesinde düşünür, yaşamına şekil verirler. Kullandıkları ve ürettikleri kültür nesnelere ile kendileri arasında doğrudan kurdukları bir bağ yoktur. Dolayısıyla insanlar bellekte bu nesnelere imgeler aracılığı ile bağ kurar. “İnsan zihninin, gövdesine ve bütünlüğüne dair daha fazla bilgi edindikçe, kültürün ve imgelerin rolü de değişmiştir. İmgeler, artık insan eylemlerinin temsilleri ya da yorumlayıcıları değildir.” (Burnett, 2007:19). Sartre’a göre, varoluş imge olarak, zorlukla ele geçirilebilecek bir varlık kipidir. Onu anlamak için zihni zorlamak gerekmektedir. Örneğin bir kâğıdı ele aldığımızda, imge ile gerçeklik olarak kâğıt yaprağı, birbirinden farklı iki varoluşa sahiptir. Sartre, “İmge, nesne olduğuna göre, imgenin nesne gibi var olduğu sonucu çıkarılır”. (Sartre, 2006:7) demektedir.

Çoğunlukla kişisel nesnelere üzerinden ele alınan imge kavramı kentte yapılan sanatla birlikte yerini farklı bir algıya bırakmıştır. Kent kavramı içerisinde imge artık kişisel bellekteki algısının yerini toplumdaki imge algısına bırakmaktadır.

2. KENTTE SANAT

141

Kentler insanların ortak kullanımına açık, kültürel bir bilincin yansımasıdır. Kent içerisinde yapılan sanat, izleyicisine ulaşabilmesi adına, içerisinde bulunduğu mekân ile bütünlük kurar. Kent içerisinde üretilen sanat, kentin kimliğini taşır ve böylelikle tamamlanır. Sanat eseriyle birlikte kentler kültürel belleği gelecek nesillere aktarır ve devamlılığını sağlarlar. Eserler kentlerin tarihsel süreçlerinde önemli bir yere sahiptirler. Sanatın sokaklara taşınmasıyla birlikte eserler daha geniş kitlelere ulaşmıştır. Kentsel yapının önemli bir parçası olan sokak duvarları, kamusal alanlar (meydanlar, parklar, hastaneler, dini mekânlar, metrolar vb.) sanatsal yapıyla birlikte zenginleşir. Kent kavramına bakıldığı zaman akla ilk olarak taş yığınları (binalar), betonlar, asfalt yollar, toplu taşıma araçları nadir de olsa parklar ve bahçeler gelir. Bir kenti yaşanılır kılan şey, o kent halkının kente olan katkısıdır. Sanat eserlerinin kentin içine yayılması ile birlikte kent, artık o soğuk ruhsuz halinden çıkıp, kimliği hakkında bilgi veren, mekânları cazip kılan bir hale dönüşmektedir.

Duvarlar

Kentlerin içerisinde yer alan duvarlar bir sınırın göstergesidir. Bir binaya, bir iş yerine, bir hastane veya bir parka ait olabilir. Her ne için yapılmış olursa olsun bize o alanın sınırlarını gösterir. Üzerinde çok fazla düşünmesek de bizlere soğuk bir his vermektedir. Sanatçı kent içerisinde eserini sergilerken mekânın etkisi çok önemlidir. Kent içerisinde dikkatimizi çekmeyen ve vakit geçirmekten zevk almadığımız mekânlar, sanatçıların eserleriyle birlikte en akılda kalınan yerlere dönüşür.

Görsel 1: “Top Oyunları Yok” Banksy, 2006

Banksy’ e göre, bir duvar, çalışmalarınızı sergilemek için her zaman en iyi yerlerden biri olmuştur. Sanatçı, şehirleri yöneten insanların grafitiyi anlamadıklarını, çünkü kâr etmedikçe hiçbir şeyin var olmaya hakkı olmadığını düşündüklerini söylemektedir. Şayet sadece paraya değer veriyorsanız, fikrin bir değeri yoktur. Sanatçı, grafitinin insanları korkuttuğunu düşünmektedir, ancak grafiti sadece üç tip insanın aklında tehlikelidir ki bunlar; politikacılar, reklam yöneticileri ve grafiti yazarlarıdır. (Banksy, 2005:7) Sanatçı, günümüzde mahallelerin şirketlerin dev sloganlarıyla insanları etki altına aldığını düşünmekte, toplu taşımalar aracılığıyla insanların tüketime zorlandığı mekânlar olarak görmektedir. O nedenle sanatçı toplum sorunlarına değinen ve farkındalığı arttıran eserlerle izleyicisinin karşısına çıkar.

Görsel 2: Add Fuel, 2012

Add Fuel, çiniyi bir alan olarak eserlerinde kullanmıştır. Londra’da Portekizli kiremit geleneğini hatırlatan ve aynı zamanda “İç Mekânlar” sergisinde sunulanlarla aynı estetiğe sahip olan bir panele yapıştırarak küçük parçaları bir araya getirmiştir. Sanatçı bu geleneksel İngiliz Orta Çağ çinilerini yeniden yorumlamaktadır. Belleklerimizde yer alan kraliyet ailesine ait çini motifi imgesini sokakta sunarak algının farklılaşmasına neden olmaktadır.

Sokaklar

Kent yapısı içerisinde sokaklar yan yana duran binaların konumlandığı alanlardır. Sokaklar iki sıra halinde paralel olarak sıralanmış binaların arasında bulunan statik yerlerdir. Kentler sokaklardan oluşmaktadır. Aynı zamanda sokaklar yön bulmamızı sağlayan yerlerdir. Bu nedenle aslında sokaklar belli standartları içinde barındırır. Her kent için bu standartlar aynıdır. Sokak isimleri, bina numaraları alıştığımız, belleğimizde artık daima var olan bir durum sergilerler. Bir sanatçının eseriyle bir sokakta yer alması bizi şaşırtan mekânın algısını tamamen değiştiren bir duruma sokar. Sokak artık alışılmış kimliğinden çıkıp, o mekânın toplumsal kimliği ile bütünleşir.

Görsel 3: Rory MacDonald, (a) “Graffiti fırın (tamir)”, endüstriyel tuğla, düşük sırlı emeye, 2011, (b) “Kamu El Sanatları (bordürler)”, 2005

(a)

(b)

MacDonald eserlerini sergilemek için mekân olarak sokakları kullanır. Günlük hayatımız içerisinde bize çok tanıdık gelen, çok yalın, böylelikle güven duyduğumuz desenleri kullanır. Kent yapısı içerisinde, MacDonald onarımlarından birine rastlayabiliriz. Sanatçının amacı, her yerde bulunan gri betonun soğukluğu ile uyumsuz ve sarsıcı olan bu mekânları eserleri ile onararak farklılaştırmaya çalışmaktır. Sanatçı eserlerinde kullandığı desenleri kaldırımaların kenarlarına ya da duvarlara yerleştirerek, iç estetiğe müdahalede bulunur ve aslında kamusal alanları kullanır. Donald, bu müdahaleleri yaparken sınırları zorlar, normalde hasarlı olan bölgeleri seçerek temsil edilen şeyin söz konusu müdahaleye ihtiyacı olduğunu düşünür.

Görsel 4: Joan Miro, Miro'nun Şikago'su, 1963

Merkezinde bir ay ve başının üstünde bir yıldız bulunan Miró'nun kadın figürü, gökten ilham almaktadır. Eser Amerika'nın Chicago kentindeki Brunswick Plaza'da bulunmaktadır. Uzun ünvanına (Güneş, Ay ve Bir Yıldız) ve kadın biçimine uygun olarak, "Bayan Chicago" adlı sevecen lakabı kazanmıştır. Eserin üst kısmı çan şeklindedir ve yeryüzüne yakın bir yere işaret etmektedir. Miró eserini üretirken izleyicilerde fiziksel bir tepki uyandırmayı hedeflemiştir. Bu gün Bayan Chicago, hem turistlerin hem de Chicagolar'ın ilgisini çeken, kentin mücevherlerinden biri olarak görülmektedir. Eser çelik, tel örgü, beton, bronz ve seramikten üretilmiştir.

Kent sokaklarında yer alan bu eserler kentin imgelerini de içerisinde taşır. Miró, gökyüzünün artık yok olup gitmeye başladığını beton yığınları arasından yükselen eseriyle izleyicisine hatırlatmaktadır.

İç Mekân

İç mekânın sınırları bizlerin algılarının da sınırlanmasına neden olur. Bakış açımız mekânın bize sunduklarıyla sınırlanır. Algımız çoğunlukla mekânda yapacağımız işe yöneliktir. Çoğu zaman çevrede olup biteni fark etmeyebiliriz. İç mekânlarda yapılan sanat eserleri ile birlikte algı odağından çıkar ve sizi mekânın içine çeker. Böylelikle artık sadece yapacağımız işin değil mekânın da farkına varırız.

Görsel 5: Yves Bosquet, Styvenbergh Metro İstasyonu, 1985

Stuyvenbergh metro istasyonuna girdiğinizde hayalet figürler, bir kaya zemin üzerinden yolculara bakar. İlk bakışta ürkütücüdür ama normalde varoluşları gerçektir. Sanatçı Yves Bosquet onları Belçika Kraliyet Ailesine bir övgü olarak yaratmıştır. Heykeller Kraliçe Elisabeth'in hayatının farklı dönemlerinde çocukları, torunları ve Albert Einstein da dâhil olmak üzere tanıdığı diğer insanları temsil etmektedir. Eser, beyaz ve kahverengi tonlarında pişmiş toprak heykel gruplarından oluşmaktadır. Modelin kendisi bütün detayları ile ön plana çıkmaktadır. Tüm insani duygular yelpazesine yaklaşılır ve çok fazla hassasiyetle temsil edilir.

Görsel 6: (a), (b) Stockmans Piet, Brüksel Metro'su, 1991

(a)

(b)

Piet Stockmans Brüksel Metro'su'nda yaptığı bu büyük ölçekli kurulumunda tekrar ögesi önemli bir rol oynamaktadır. Sanatçı nesnenin inşasını üretimin nesnesi olarak kullanmıştır. Tekrarlama, Stockmans eserlerine düzen, ölçü ve ritim vermektedir. Seri halinde düzenlenmiş eser, dört farklı yere (her biri 25 metre uzunluğunda) yapılandırılmış ince porselen elemanlardan oluşur. Eserdeki mavi noktalar zihinlerde, tüyleri ve kanatları uyandırmaktadır. Bu porselen duvar montajı, duyu düzeyinde bir gelişim sağlayan her türlü çağrışıma açık, ruhun bilinçaltı tabakalaşmasında uykulu arketiplerin temsillerine hayat veren çağrılar ve referanslar içermektedir. Bu durum, porselenin, işlevsel veya sanatsal nesnelerin olağan anlayışının çok ötesine geçen olanaklara sahip olduğunun kanıtıdır.

145

3. SONUÇ

Kentte sanat üretimi insana hitap eder, konusunu bireylerden ve toplumsal sorunlardan alır. Sanatçı bir nevi halkın politik dilinin temsilcisidir. Kent sanatı içinde bulunduğu mekân ve kişiler arasında iletişim kurar. Eserin bulunduğu mekân, kişiler için cazip bir hal alır. Özellikle kamusal mekân içerisinde yer alan eserler mekânın soğuk kasvetli yapısını kırar ve içerisinde geçirilen vakti zevkli bir hale getirir. Kent içerisinde üretim yapan sanatçı, toplumun bireyleri ile iletişim halindedir. Sanatçı izleyicinin farkındalığını artırma yoluna gider. İzleyici ise çoğu zaman karşılaştığı ama önemsemediği nesne veya olgularla farklı bir mekân ya da durumla tekrar karşılaşır ve bu durum izleyiciyi düşünmeye sevk eder.

Kent içerisinde yapılan sanat, kentin kimliği ile bütünlük sağlar. Eser artık o kentin simgesi durumundadır. Eser, kent kültürünün de bir ifade aracıdır, kolektif belleğin aktarılmasında önemlidir. Kent aynı zamanda değişir ve gelişir. Sürekli değişim içerisinde var olan bu sanat eserleri sabit kalır ve kültürün aktarımına aracılık eder. Eserler imgeler yoluyla içinde yer aldığı halkın dili durumundadır. Kentler kendi imgelerini içerisinde barındırırken sanatçı ise bu imgeleri kişilerle buluşturur. Sonuç itibariyle kentte yapılan sanat, kentin kimliğini sonraki nesillere aktardığı gibi, kenti yaşayan bir hale getirir. İnsanları hoşgörü ve barış içerisine çekerek mekânları cazip kılar. Sürekli bir devinim içerisinde olan yeni dünyada kentsel imgeler sanatçıları doğrudan etkiler. Kamusal alanda eserlerini sergileyen sanatçıların söz konusu ifade biçimlerinin eser ile izleyicisini birbirine bir adım daha yaklaştırdığı ve toplum algısına katkı sağladığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- BANKSY, (2005) *Wall and Piece*, 207
- BRAUDEL, (1991) *Akdeniz: Mekân ve Tarih*, Metis Yayınları, 160
- BURNETT, Ron, (2007) *İmgeler Nasıl Düşünür?*, Metis Yayınları, 336
- CALVINO, Italo, (2016) *Görünmez Kentler*, Yapı Kredi Yayınları, 204
- ELIADE Mircea, (2017) *İmgeler ve Simgeler*, Doğubatı Yayınları, 207
- LEFEBVRE, Henri, (2015) *Mekânın Üretimi*, Sel Yayınları, 447
- LYNCH, Kevin, (2016) *Kent İmgesi*, Çev. İrem Başaran, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 215
- MAC DONALD, Rory, (2012) *Ceramics, Art and Perception*, No: 90
- SARTRE, Jean-Paul, (2006) *İmgelem*, İtaki Yayınları, 154

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1: Banksy, <http://www.banksy.co.uk/in.asp> Erişim: 18/12/ 2018
- Görsel 2: Add Fuel, <https://diaryofatileaddict.com> Erişim: 20/12/2018
- Görsel 3: Mac Donald, Rory, *Ceramics, Art and Perception*, 2012, No: 90
- Görsel 4: Joan Miro, <http://www.statuestorieschicago.com> Erişim: 28/12/2018
- Görsel 5: Yves Bosquet, L'art à Bruxelles^[1] passe aussi par le métro
- Görsel 6: Stockmans Piet, L'art à Bruxelles^[1] passe aussi par le métro